

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Sønderjydsk Maanedsskrift

Udgivet af Historisk Samfund for Sønderjylland

ved Cl. Eskildsen og H. Lausten-Thomsen.

INDHOLD:

H. Lausten-Thomsen: Fuglefredning paa Jordsand —
Frode Gribsvad: Accidenserne til Præsterne i Rinkenæs
og Uge i gamle Dage. — Axel Lange og Chr. See-
berg: Nogle sønderjydske Planter, deres Navne og deres
Stilling i Folkloren — J. N. Schmidt: Urnehoved-Eggen.
— Samleren. —

Nr. 2. — 1. AUGUST 1927. — 4. Aarg.

KJØBENHAVNS HANDELSBANK

KJØBENHAVN
ETABLERET 1873

Aktiekapital (fuldt indbetalt) . . . Kr. 50.000.000
Reservefond - 30.421.765

FILIALER I:

AABENRAA - AARHUS - ESBJERG - GRAASTEN
HADERSLEV - HORSENS - KALUNDBORG - ODENSE
RANDERS - RØNNE - SØNDERBORG - TOFTLUND
TØNDER - VIBORG - VARDE

Biler udlejes

altid pæne og under paalideligt
Førerskab.

Ogsaa over Grænsen.

H. Jensen Toft

Humlekærren, Tønder
Tel. 276.

Mahlers Turbiner

Leveret c. 400
i Danmark.

Udføres hos

A/s. Møller & Jochumsen,
Horsens.

Sønderjydsk Maanedsskrift

Tønder

Postgiro Nr. 9816.

Abonnementspris fjerdingaarlig ved Posten Kr. 1,65, — i
Boghandelen eller frit tilsendt fra Seminarielærer Eskildsen
i Tønder Kr. 1,50.

Fuglefredning paa Jordsand.

Af H. Lausten-Thomsen.

Det er en glædelig kendsgerning, at Sønderjyllands vestkyst er rigere på store fugle end de fleste egne i Danmark. Fiskeørne træffes af og til over engene, brushanerne har deres dansepladser i marsken, der er en snes beboede storkereder i Højer by, der står i Sommer-tiden snese af hejrer i vadehavet ud for Ballum, på Rømø ruger edderfugle, den brede strand imod vest kan være som oversået af tusinder og atter tusinder af vade- og svømme-fugle. Det vil blive interessant at se, om den store afvanding vil mindske fuglenes tal. Det vil være sørgeligt, om landet for at blive rigere paa afgrøde, må blive fattigere på skønhed og liv.

Den rigdom på fugle, der præger Sønderjyllands vesterhavskyst og øerne i Vesterhavet er allerede faldet tyskerne i øje. Der var efter østrigsk mønster i året 1898 dannet en tysk forening til fuglenes værn, og denne udstrakte før krigen også sin virksomhed til Sønderjylland.

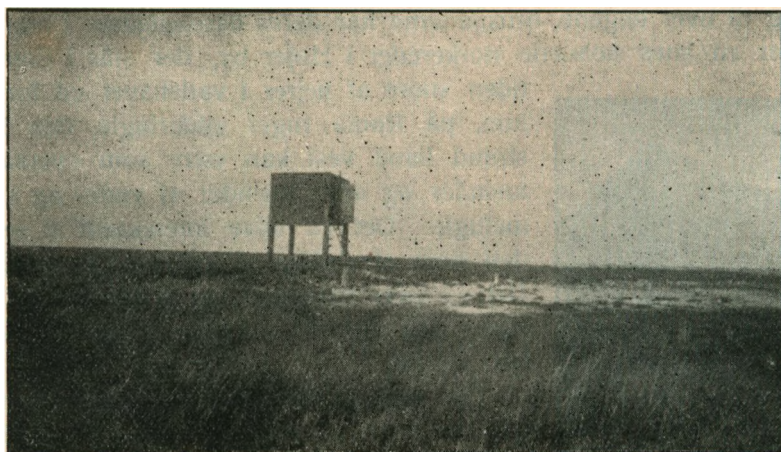
Den fik afdelinger i Flensborg og på Sild, den forpagtede et område på Årø, den overtog ved overenskomst med øen Jordsands ejer, apoteker Wasmuth i Altona, tilsynet med fuglenes værn på denne ø. Der dannedes en særlig „forening Jordsand“, der endnu består i tilknytning til den tyske fugleværnsforening, selv om Jordsand nu efter genforeningen ligger uden for den tyske forenings virksomhed.

Om foreningens dannelse fortæller dr. Fr. Dietrich i den danske årbog for fugleværn for 1927:

„Da jeg gæstede øen Jordsand i sommeren 1907, var jeg forfærdet over det ringe tal af reder med fugle, der fandtes derovre, skønt ternene i hundredevis kredsede over øen; min forfærdelse gik over til forargelse, da jeg så talrige patronhylstre i græsset og lagde mærke til

haltende og vingskudte terner. Så forstod jeg også, hvorledes det kunde være muligt, at jeg nogle år i forvejen havde kunnet finde en hel række terner skyllet døde i land ved Albuens ydre strand. Det var tydeligt, at foruden æggesamlere, der i det mindste lader de rugende fugle i fred og i regelen kun plejer at røve æggene til henimod slutningen af juni måned, måtte der ogsaa have huseret såkaldte jægere på øen. De måtte have holdt det for passende at prøve deres skydekunst på disse smukke fugle, der plejer at kredse lavt og langsomt over rugepladserne.

Jeg satte mig efter dette i forbindelse med den tyske forening til værn for fugleverdenen, og resultatet var dannelsen af foreningen Jordsand, hvis formål skulde være at skaffe fristeder for den hårdt medtagne fugleverden på de tyske kyster.“

Det blev altså denne forening, der først tog sig af fuglelivet på Jordsand; det var for den, at en mand fra fastlandet — han kom naturligvis straks til at hedde „Kongen på Jordsand“ — hvert år i nogle sommermåneder boede på øen og værnede om de fjedrede medskabninger, der var givet i hans vold.

Da Jordsand med det øvrige Nordslesvig var kommen under dansk styre, tilbød apoteker Wasmuth den til købs til dansk ornithologisk forening resp. til staten, der dog ikke ønskede at overtage den i eje.

Det turde vel ellers have svaret til gammel overlevering; øen nævnes i „Kong Valdemars jordebog“ i ølisten: Hjortsand, hus;“ den må have været regnet til Kongens ejendom, og han må have haft hus og hove (jagthus?). I et kornregnskab fra 1543, trykt i „Sønderjydske Skatte- og Jordebøger fra Reformationstiden, udg. ved Falkenstjerne og Hude“ nævnes, at Laurens Frese af Jordsandt betaler 1 tønne smør. I en hertugelig skattebog fra 1613 nævnes, at der paa Jordsand

bor to Bønder „Mads og Jens Jordsand. De avler aarligt 60 Læs Hø, har 14 Køer, 10 Stykker Ungkvæg, 5 Heste og 60 Faar.“ Øen har lidt ved stormfloder og er siden utvivlsomt stærkt formindsket, de faldne fra den danske flåde efter Christian IV.'s sejr i Listerdyb 1644 blev jordede på Jordsand.

I grundbogen for Koldby i Hjerpsted sogn er øen opført med et fladefang på 18,3876 hektar.

Uden for Jordsand står nu på sandflakket de store „båker“, der danner retningslinierne for søterritoriet imellem Danmark og Tyskland (sammen med lignende båker på albuen nord for Kongshavn på Sild, på havsandet vest for Rømø og ved Hjerpsted). Disse båker danner et fast led i den af den internationale kommission fastsatte grænselinje og er indlagt på det i Paris deponerede officielle kort; alle forandringer ved dem skal indberettes til Paris, og de efterses hvert år af de dansk-tyske grænsemyndigheder.

Så får Jordsand gæster; ellers kommer der sjældent mennesker til øen. Der skal tilladelse til for andre til at komme derover. Dog har ejeren fri adgang med sine folk og tilladelse til at avle hø på øen efter rugetiden. Øen ejes af Jens Winther Jensen i Ballum; men den er ikke af stor værdi; man ved aldrig, naar floden vil komme; ved stormfloden i august 1923 druknede der to heste derovre, og Ejerens bevægelsesfrihed på øen er i nogen grad hæmmet ved, at øen er fredet. Justitsministeriet har ved bekendtgørelse af 29. april 1922 i henhold til § 20 i lov nr. 245 af 8. maj 1917 om naturfredning „forbudt alle og enhver at ombringe eller indfange fugle eller indsamle fugleæg på øen Jordsand. Det forbydes endvidere at betræde øen uden særlig tilladelse hertil fra „Dansk ornithologisk forening“ eller fra vedkommende politimester.“

Nogen nøje oversigt over, hvilke mængder af fugle der fredes på Jordsand, kan naturligvis kun gives af opsynsmanden. Efter de forskellige beretninger i „Dansk ornithologisk forenings tidsskrift“ skal her gives en oversigt i skematisk form. Tallene skifter naturligvis noget efter flodernes voldsomhed og hyppighed og efter andre naturforhold; men de giver dog et indtryk af, hvilke mængder af fugle der findes derovre, hvilken rigdom af fugle, vor Vesterhavsstrand får fra Jordsand. Desuden nævnes der fra øen stormmåger (*Larus canus*), stær og svale som rugende fugle. Der er ingen tvivl om, at det har sin store betydning, at fuglene fredes på Jordsand. Det lige over for liggende fastland bliver rigere på fugle og skønhed derved. — Ejendommeligt er det, at edderfuglene ikke ruger der som på Rømø, hvor de sammen med gravænder er fredede i årene fra 1926—1928. Det turde måske også være på sin plads her at minde om, at alle rovfugle, urhaner og urhøns er fredede. De måtte jo nødigt udryddes.

	1922	15/6 1923	8/7 1923	24/6 1924	25/6 1925	2/7 1926
Terner (<i>Sterna macrura</i> og <i>hirundo</i>)	ca. 2600 unger 400 æg	3850 æg	2400 æg 2400 unger	66 unger 5—600 æg	talrige reder	hundre- devis
Splitterne (<i>Sterna cantiaea</i>)	5 æg	ca 530 æg	ca 1100 æg		ingen reder	150—200 reder
Dvergterne (<i>Sterna minuta</i>)	ca 160 æg	ca 120 æg	ca 45 æg		få reder	—
Sølvmåge (<i>Larus argentatus</i>)	6 æg	3 æg	5 æg 3 unger	3 æg 46 unger	en del unger	ca 50 par
Hættemåge (<i>Larus ridebundus</i>)	—	13 æg	—	3 æg 24 unger	ikke set	ikke set
Strandskade (<i>Hæmatopus ostreologus</i>)	ca 30 æg 45 unger	66 æg 55 unger	—	243 æg 221 unger	talrig m. mange reder	15— 20 par
Præstekrave (<i>Ægialitis</i>)	ca 59 æg	4 æg 12 unger	3 æg 27 unger	44 unger	ganske få	nogle
Rødben (<i>Totanus calidris</i>)	—	—	—	69 unger	talrigere	nogle

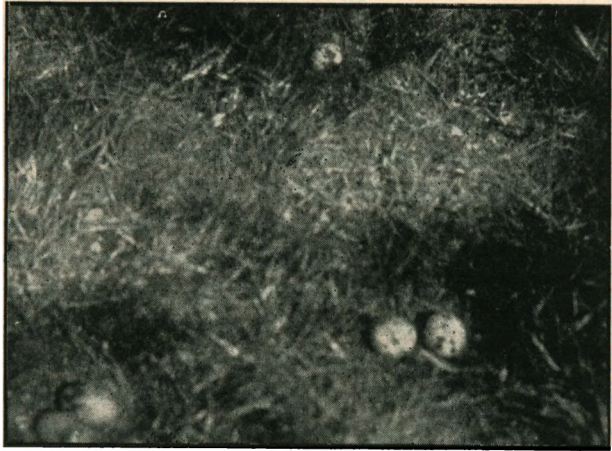
Det er Peter Jensen fra Hjerpsted, der nu er opsynsmand, „konge på Jordsand“. Først i juni måned i år regnede han med, at der var 2000 æg derovre. Redaktør Poul Hansen fra Tønder, hvem S. M. takker for de billeder, der ledsager denne artikel, slutter en skildring fra Jordsand i „Vestslesvigs Tidende“ med følgende smukke ord, som vi også gerne vil have lov til at ende denne fremstilling med:

Manden selv, der er konge over Jordsand, viser også i sine vaner, at fuglene kan lære nøjsomhed af de mærkelige tobenede væsner, hvis tid er mest optaget af at prædike mådehold og forsagelse for naboen. Han bor i en hytte, der er bygget på pæle nogle få meter over øens højeste punkt. Det er naturligvis ikke for at kunne få den friske luft, at Peter bor så højt. Men var pælene ikke så høje og så solide, som de er, så kunde det jo hænde, at der en morgen hverken var Peter eller pæle igen, hvis det skulde falde ind med en stormflod. Nu er der

ingen fare. Ganske vist slog bølgerne op over hytten ved stormfloden i 1923, men pælene holdt, og naar de holder til en sådan omgang, skal de nok blive stående.

Der er en smule ensomt derude i vadehavet, men der er kønt, og der kan være stemningsfuldt. Har vi mennesker mistet paradiset på jorden, så har fuglene dog hist og her beholdt deres, og et sådan lille paradis er Jordsand.

Ovre på den store genbo-ø Sild fanger man fugle ind i kunstige indretninger; og man dømmes deres egne tamme slægtninge til at lokke dem ind fra de frie strande til de skumle huler, hvor de for hvert tag svømmer sig nærmere til døden. På Jordsand er alle fjedrede væs-

ner velkomne. Her er der ingen, der lokker dem, og ingen, der kvæler dem. Men det hænder, at en gammel mand bøjer sig nænsomt ned over en rede og hjælper en våd duntingest ud af et æg. Og det hænder, at den første lyd, en sådan tingest, det mest uskyldige og hjælpeløse der findes, hører, er et menneskeligt ord, der er lige så blødt, som hånden er nænsom. Thi det er hvisket ud af en indre samørighed med disse små vidundere af levende vattotter.

Accidenserne til Præsterne i Rinkenæs og Uge i gamle Dage.

Af Frode Gribsvad.

Af et Kirkeinventarium fra Rinkenæs fra 1782*) skal her anføres, hvad der opgives med Hensyn til Accidenserne til Præsten, da det har adskillig Interesse til Belysning af den Tids Skikke: Ved en Barnedaab er det, naar det er et ægte Barn, ligesom det

*) Det findes i en Pakke Arkivalier, der fra Tønder Kirkevisitatorium er afleveret til Aabenraa Amt, vedrørende Lundtoft Herred m. m., som ved Skrivelse af 17. Septbr. 1850 blev taget fra Tønder Amt og lagt til Aabenraa Amt. — Nu findes Pakken i Arkivdepotet i Aabenraa.

er brugeligt i hele Lundtoft Herred, Skik, at de tre Faddere efter Daabshandlingen gaar med Barnet op omkring Alteret og ofrer til Præsten. Den første plejer, „naar han hører til de ansete,“ at give 12, 8 eller 5 Skilling, hver af de to 5, 4 eller 2 Skilling, „eftersom Folkene er“ (d. v. s. eftersom de er rige til). For uægte Børn er Gebyret til Præsten 3 Mark, og for en Daabs- eller Fødselsattest er Gebyret ogsaa 3 Mark.

Til Degnen ofrer for ægte Børn den første Fadder 4—5 Skilling, de andre 2 Sk. For uægte Børn faar han 1 Mark.

Naar Præsten har indledet Kirkegangskoner (d. e. Barselkoner, naar de første Gang kom i Kirke efter Fødslen), bliver der efter Prædiken ofret paa Alteret til Præsten efter Behag, dog plejer en Gaardmands Kone at give 24 Sk., men en Kaadners Kone 16 Sk, eller endog blot 12 Sk., og hver af de ledsagende Kvinder, der undertiden er 2, undertiden 3—4, 1 Sk. Degnen fik af Kirkegangskonerne 12—16 Sk. af de ansete, af andre 6-8 Sk., af de ledsagende 1 Sk. ligesom Præsten.

For Forbønner og Taksigelse bliver der ikke ofret, dog plejer Folk gerne at vise deres Taknemmelighed med Æg eller Fisk, eftersom de er i Stand til. Der gives ikke Betaling for Skriftemaal ved Altergang. Kirkebod (for Forseelser, især imod det 6. Bud) er afskaffet ved kgl. Forordning, men dog faar Præsten 3 Mark „af-enhver saadan Person“. Kommunion i

Hjemmet, der kun finder Sted for syge og svage, der ikke kan bivaane Gudstjenesten, betales ikke, og der forlanges heller ikke noget derfor.

For Konfirmation er der ikke nogen Vedtægt for Accidenser, dog plejer „beskedne“ Forældre at vise deres Erkendtlighed for Præstens Møje ved frivillig Gave, enhver efter sin Formue. — Ved Besøg hos syge bliver der ikke givet noget, heller ikke forlangt noget, men de, der har Heste og Vogn, henter Præsten og bringer ham tilbage igen.

For offentlig Forlovelse (d. e. en kirkelig Handling, der gik forud for Vielsen; den faldt siden væk) er Præstens Gebyr 3 Mk., derimod „har Degnen ingen Opvartning og intet at nyde“. For Proclamation af Forlovelsen (d. v. s. Lysning) betales der intet af inden-sogns; men er det fremmede, der skal have et Bevis derfor, saa giver de efter deres Omstændigheders Beskaffenhed 16-24 Sk., Naar ellers en Meddelelse skal bekendtgøres fra Prædikestolen er Gebyret 12. Sk., naar den er fra selve Herredet, ellers 1 Mk. Gebyret for Vielsen er 2 Rdl. af hvert Brudepar. Det ofres paa Alteret, og de, der følger med Brudeparret til Kirken, ofrer efter Behag. Degnen faar 2 Mk. for hvert Brudepar, og Følget ofrer efter Behag.

For en Lig-Parentation, naar den bliver forlangt, er Gebyret 2 Mk. (en Parentation er en Sørgetale i Hjemmet). For Lig er Priesen: 1) for et lille Barn, naar der

holdes en Tale ved Graven, 1 Mk, 2) for en gammel eller dog konfirmeret Person, naar der kun holdes en Tale ved Graven, 3 Mk. 3) Men naar der forlanges en Ligprædiken i Kirken, saa bliver de 3 Mk. uddelt under Prædiken og ofret efter denne, men Slægt og Venner ofrer af deres egne Midler, 4) Hvem der er helt fattig, bliver gratis begravet. Desuden fik Degnen: for smaa Børn 8 Sk., og naar det forlanges af ham, at han i Sørgehuset skal synge en Sang, naar Liget bæres ud, er hans Gebyr derfor ogsaa 8 Sk.; for „et gammelt Lig“ faar han 1 Mk., skal han synge i Huset ogsaa 8 Sk. derfor; skal der holdes Ligprædiken, ofrer Slægt og Venner ogsaa til Degnen af deres eget.

Ved General-Kirkevisitationer faar Præsten 5 Rdl. og ved Special-Kirkevisitationer 8 Mk. „for Maaltidet“ (altsaa i Bispningsgodtgørelse). Paa Kirkeregnskabet godtgøres der Præsten 15 Mk. for Brød og Vin til Altergang. Præsten maa selv afholde Kaldelses-, Ordinations- og Indsættelsesomkostningerne, som beløber sig til nær op imod 100 Rdl., men til Vederlag herfor nyder han efter gammel Sædvane straks efter sin Tiltrædelse paa en særlig Søndag et saakaldt „Mantel-Ofret“ (det vil vel sige: Præstekjoleoffer, Offer til Anskaffelse af Præstekjole) af hele Menigheden.

Ogsaa fra Uge Sogn findes der et Kirkeinventarium fra 1782 i samme Pakke. Accidenserne er

her i alt væsentligt af samme Slags som i Rinkenæs, om end Ofrenes Størrelse kan være lidt anderledes. Kun enkelte Ting skal bemærkes herfra: Medens der for et ægte Barns Daab ikke er nogen fast Takst, men kun Faddernes Offer, saa betales der 1 Rdl. for et uægte Barn, „fordi Moderen ingen Kirkegang holder“. Præsten holder Daabstøj og ellers ingen. Man maatte altsaa leje det af ham. Derfor fik han 12, 16 eller 20 Sk. Han har aabenbart haft det i forskelligt Udstyr. — Kirkegangskoner ofrer: en Gaardmandskone 1 dansk Krone (d. e. 1½ Rdl. Species), andre kun ½ dansk Krone; Led-sagerne ofrer efter Behag, og Summen af de dertil anvendte Sekslinger, som Konerne af Menigheden ofrer, udgør ca. 1 Mk. For Konfirmation faar Præsten 1 Mk., 1 Mk. 8 Sk., „vel ogsaa mere af godtgørende Folk, dog er det noget frivilligt“. For Vielse ofrer Brudefolkene hver 1 Rdl. Spec., Vidnerne (d. e. Forloverne) og Bryllupsgæsterne 2 Rdl. Cour., og hvis deres Offer ikke indbringer saa meget, saa godtgør Brudgommen det manglende. For Brudepynten faar Præstekonen desuden 4 Mk. — Alle Lig fik her en Ligprædiken, og Præsten fik derfor uden Undtagelse 2 Rdl., og hvad Slægtningerne ofrede til ham af deres eget efter Prædiken, „men det er noget frivilligt“. — De ubrugelige Stumper Vokslys faar Præsten, men til Gengæld forsyner han Kirken med Lys til at tænde Vokslysene med og lader den lin-

nede Alterdug vaske uden Betaling, naar det er nødvendigt.

Ogsaa i Uge maatte Præsten selv betale sine Kaldelses- og Ordinationsudgifter, og her var der intet „Mantel-Ofte“. Ved den daværende Præst Samuel Lützens Tiltrædelse i 1773 havde Menigheden dog paalignet sig selv 60 Rdl. til Hjælp hertil, og den havde desuden selv afholdt Valg- og Introduktionsomkostningerne. Præsten i Uge havde en ældgammel Frihed til at lade sit Korn male, i hvilken Mølle han vilde, ligesom han heller ikke var bundet til nogen Forpagtning med Øl og Brændevin eller til nogen Amts-Musikant eller Kok, hvilke Friheder forøvrigt ogsaa

Degnen nød. Præsten havde til sin Kone en Stol oppe i Koret og til sine Tjenestefolk en Plads nede i Kirken. Han havde Begravelse for sig og sin Familie i Kirken og til sine Tjenestefolk lige østen for Kirken. Østen for denne havde saa Degnen sin Begravelse. Af Degnens Accidenser og Friheder er der kun Grund til at nævne følgende: han fik aarlig 4 Mk. for at slaa Bedeklokken, 3 Mk. for at bære Klingpungen om og 2 Mk. for at skrive Salmenumrene op. I Skolepenge havde han 1 lybsk Sk. af hvert Barn, og første Gang et Barn kom i Skole, fik han 3 lybske Sk. i Tiltrædelsespenge.

Nogle sønderjydske Planter, deres Navne og deres Stilling i Folkloren.

Af Axel Lange og Chr. Seeberg.

Bøgen er i Landsdelens østre Del og især da paa god Jord ubetinget vort vigtigste Skovtræ, i det hele taget er den blevet Danskens symbolske Træ — „og er der lidt mageligt ved Svendene her, det kommer af de skyggefulde Bøgetræ'r.“ — Den prises i Prosa og Sang, den mindes med Længsel af den udlændige Dansker, og Droslen, „som slaar i Skov sin klare Trille“ synger: „Dejlig er den danske Bøgeskov“ Skoven er i Ødansk næsten bleven ensbetydende med Bøgeskoven, og Granen kan heller aldrig give os den Skov-Følelse, som Bøgen giver os. Bøgeveddet er vel nok det bedste Brænde og dets Anvendelse til Redskaber, Kar, Dritler o. m. a. er bekendt nok.

„Rundterne“ af en itusavet Bøgestamme skal helst kløves fra oven og ned mod Roden, medens Egens spaltes lettest fra Roden og opefter. Bøgeasken brugtes før i Tiden i Stedet for Sæbelud til at „byge“ (koge) Vadsken i, for at den ikke skulde blive snavset, lagde man et „Æskeklej“ (groft Stykke Tøj) uden om Vadsken. De første Bøgegrene, der fra Skoven bæres i By, kaldes paa Als Dippedæje. Af de fede Bøge-Olden kan presses Olie.

Fragaria vesca — Skov-Jordbær eller Jordbær, af nogle kaldes den Mark-Jordbær. Det er i Skovbrynene, paa Diger, langs de brede, aabne Skovveje, samt ved levende Hegn, at vi særlig finder denne vor mest velmagende og eftertragtede Frugt Lidenheden hos det vilde Jordbær i Forhold til Have-Jordbærerne opvejes ved, at hint besidder langt større Velsmag og finere Aroma end disse. Dialektisk kaldes Jordbærret paa Als og i Sundeved Jåbær og Jåbærtræ, andre Steder Jorbærtræ og Jorbærbosk, Jorrebær og Jowrbær. Foruden den her anførte Art har vi endnu en vild Art, nemlig *F. viridis*, Bakke-Jordbær, som sine Steder i Landet kaldes Nakkebær, et Navn, som er ret gammelt — Kylling nævner det 1688 — og som antagelig er beslægtet med det tyske Knackbeere, en Betegnelse, som vel er givet, fordi der tit lyder et lille Smæld, naar Frugten fjernes fra Bægeret. Denne sidste Art er sjældnen i Sønderjylland. Forvildet fra Dyrkning i ældre Tid kan af og til *F. moschata*, Moskus-Jordbær eller Spansk-Jordbær forekomme, ligesom nu og da de andre dyrkede Jordbær vandrer ud fra Haver.

De unge Jordbærblade kan samles og tørres og sammen med andre tørrede Blade anvendes til The. Overdreven Nydelse af Jordbær kan hidføre en Slags Eksem, hvorved Ansigtshuden kommer til at ligne den nubrede Jordbærhinde.

Fraxinus excelsior — Almindelig Ask, Skov-Ask eller simpelthen Ask. Mange Steder i Landet udtales det mere som Æsk, i Sønderjylland ofte som Esk og i Angel og Sundeved endogsaa som Isk. Men iøvrigt findes der ikke mange Folkenavne til Asken, den deler her Skæbne med de fleste af vore Skovtræer; Eg, Bøg, Gran, Fyr, der alle har korte, karakteristiske Navne, som ikke indbyder til Omformning. Asken er et ranktvoksende Træ, den trives godt paa fugtig Bund, og den faar med Alderen en baade tyk og høj Stamme. Veddet er paa Grund af sin Sejghed og Smidighed ganske fortrinlig egnet til Fremstilling af visse Gymnastikredskaber, Skafter o. m. a.

Forklaringen til Navnet Ask ligger ikke lige for. Efter Rehling und Bohnhorst „Unsere Pflanzen nach Volksnamen“ hidsættes frit oversat følgende om dette Spørgsmaal: „Man afleder det af Aske, fordi Stammens Bark er askegraa, efter andres Mening har Navnet Sammenhæng med et gotisk Ord askr-Spyd, Veddet har faktisk været benyttet til Fremstilling af dette Vaaben.“ Nogle Etymologer vil hævde en ganske anden Forklaring, denne nemlig: De gamle Germaners dyrkede Jord var paa Grund af den herskende Ufred indhegnede, et saadant indhegnet Stykke Land hed Esch, og da man til Indhegningen fandt Hække af Asketræet særlig egne, fik Træet Navn herefter.

Træet har ogsaa i Norden været kendt siden Hedenold, derom vidner dets berømmelige Omtale i den nordiske Mytologi. Ogsaa senere hen er Asken bleven anset for et helligt Træ, en Kvist skaaret af med et Snit i

Guds Navn uden at røre Jorden, standser Blod. Ved Roden af Asken bor „æ æwer“, et mystisk Dyr, der har Hoved i begge Ender og kan spytte „Jerre å Fågift“, men naar man slaar et Kors avet om det, er det med det samme uskadeligt. (Det drejer sig sandsynligvis om en stor Larve, f. Eks. *Sphinx ligustri* eller *Sph. convolvuli*). Dryp fra Asketræet skal være giftig, og ingen anden Plante siges derfor at kunne gro under det.

Asken kan i sin Alderdom blive hul, saaledes har der for nogle Aar tilbage staaet en meget stor, gammel Ask i Gram Storskov, der kun fik Navnet „æ huul Esk“, den var Tilflugtssted for Ugler og Flagermus og var derfor heller ikke særlig yndet af sensible Mennesker. Til Slut en Talemaade om Askens og Egens Løvspring:

„Kommer Ask før Eg
bliver Sommeren bleg; (tør)
kommer Eg før Ask
bliver Sommeren Vadsk“. (vaad)

Ilex aquifolium — Kristtorn. Denne Planteart har indenfor Danmark sin største Udbredelse i den sydøstlige Part af Nørrejylland samt store Dele af Sønderjylland; her findes den hyppigst i Skovene paa Als og i Østkystens Skove helt ned til Flensborg Fjord, ogsaa i Landsdelens midterste Parti finder vi den. Kristtorn er meget yndet paa Grund af sit smukke, blanke Løv, der holder sig grønt Vinteren igennem. Det hænder vistnok ikke saa sjældent, at den fra Skovene indplantes i Haverne.

Naar vi kalder den Kristtorn, i Sønderjylland ogsaa Kristi Tvonkroon, er dette Navn i og for sig uberettiget og vildledende. Den kan nemlig ikke have været benyttet til Kristi Tornekroon, eftersom Planten har sin Udbredelse i Vest Evropa, og saaledes ikke i Oldtiden kan have været kendt i Jødeland. Vi ser jo ogsaa altid paa Billeder af den tornekronede Kristus, at Kronen bestaar af en tornet, bladløs Grenkrans og ikke af tornede Blade. Disse Billeder af Tornekronen kan naturligvis forsaavidt være Fantasifostre, men de er vel baserede paa Tradition og er præget af, hvilke tornede Buske de antikke Kunstnere har kendt i de sydlige og orientalske Lande. Der kan her bl. a. være Tale om en Busk beslægtet med vor Korsved, nemlig en *Paliurus*, maaske nærmere betegnet *P. spina-Christi*.

Veddets af Ilex er af det haardeste og tungeste af alle indenlandske Træarter, det modtager godt Politur og er anvendeligt til Indlægsarbejde, naar det bejtses sort, ligner det Ibenholt. Nogle Steder i Tyskland hænger Almuen Kviste af dette Træ paa deres Huse, for at aflede Lynilden, og i England bruges Grenene som bekendt til at smykke Hjemmet med ved Juletid.

Navnet Kristtorn er den mest fremherskende Betegnelse til Ilex her i Landet, og vi finder da ogsaa nu og da tilsvarende Ord i fremmede Sprog, saaledes paa fransk *Epine de Christ* og paa tysk *Christdorn*, hvorimod Englænderne næppe har dette Navn. Et andet Navn er langt mere

udbredt i Europas Hovedsprog, nemlig det, vi finder som Holly i engelsk, som Houx i fransk og som Hülse i tysk, alle, men navnlig det sidste kendt i en utrolig Mængde Varianter, hvilke det dog ligger uden for dette Arbejdes Rammer at opremse. De tre anførte fremmede Navne bidrager til at belyse nogle ellers uforstaalige danske Ilex Navne særlig udbredte i Sønderjylland nemlig: Høffel og Hyffel (Angel og Sønderjylland), Høffeltorn, Høffeltvon, Høffeltvån (Als og andre Egne), Hylfvertvorn og Hylvertorn (Angel), Høfrøtorn og Høfrøtvån. Disse Navne er blevet omformet til Bøffeltvon (Sdj: Flora og Fauna 1894), samt Heffeltorn og Hesselstorn, de to sidste er os dog ikke bekendte fra Landsdelen. Med Hensyn til Oprindelsen til den her behandlede Navnegruppe skal anføres en af de mange Udlægninger. Den gaar ud paa, at Kristtorn i angel-sachsisk hed Hølegn, hvilket kunde være Omformning af *Ulex*, hvormed Navnet Ilex kunde være forvekslet. Ved Forveksling med *Euonymus*, Benver har Kristtorn ogsaa faaet denne Busks Navn Bennet. Navnet Stikpalme, som tydelig viser Slægtskab med det kendte tyske Navn Steckpalme, er antagelig ogsaa blevet brugt i Sønderjylland.

Impatiens noli tangere — Springbalsamin. Stænglen er næsten glaskar og Bladene tynde, Planten er derfor ømtaalelig overfor Sollys og Tørke og findes i Overensstemmelse hermed alene i Skove under Træernes værnende Skygge og paa muldet, fugtig Bund. Det, som gør Planten særlig interessant, er de ejendommelige Frugter, som følger efter de gule Blomster. Kapslerne ruller ved Modenhed deres Klapper op ved den mindste Berøring, og Frøene bliver derved slynget langt bort. Planten har her et mekanisk Middel til at blive spredt videre bort fra Vokstedet. Paa Grund af denne Frøspredningsmekanik er Springbalsamin ogsaa blevet kaldt: Springfrø, Springkorn, Springurt, Rør mig ej og Uro, særlige sønderjyske Navne synes Planten ikke at have, dog bruges enkelte af de anførte ogsaa her i Landsdelen, ligesom det latinske *Noli me tangere* er hørt.

Urnehoved-Eggen.

Ved J. N. Schmidt

(Efter Antiquarisk Tidsskrift 1849—51)

Uden al Tvivl danner Thingvæsnen eet af de vigtigste Momenter i Nordens og Danmarks Oldhistorie, eftersom Thinget i de ældste Tider var det eneste Udtryk for hele Nordboens offentlige Liv. Som saadant maatte det ogsaa

staae i nøie Forbindelse med Landets Inddeling, og virkelig kunne vi ogsaa paa mange Steder paa vise Lands-, Provinds-, Herreds-, Fjerdings- og Bything. Landstinget paa Isøre omtales kun sjældent, des hyppigere Provindstingene

paa St. Libbershøien ved Lund i Skaane, ved Ringsted paa Sjælland og paa Dannerlyngen ved Viborg i Jylland, svarende til Landets tre Hoveddele: Halvøen, Øerne og Landet hiinsides Sundet. Senere først findes i Sønderjylland Urnehoved-Thinget og paa Fyen Odense-Thinget. Det sidste synes aldrig at have opnaaet stor Betydning, Urnehoveds Vigtighed derimod steg ved Oprettelsen af „Hertugdømmet i Jylland“, det senere Slesvig. Dets Beliggenhed og Omegnens øvrige Oldtidsminde omtales i de følgende Linier.

Urnehoveds Beliggenhed er ingenlunde uomtvistet; det søges meget mere af forskellige i 3 forskellige Sogne. C. Paulsen og Falck søger det nær Aarslev i Jordkjer Sogn („Neues staatsb. Mag. II, 869“), Worsaae („Dannevirke“) Sydvest for Bollerslev i Bjolderup Sogn, Olsen angiver samme (paa Kortet over Slesvig) i Uk Sogn. Ogsaa for 200 Aar siden stredes derom, thi Danckwerth siger („Neue Landesbeschreibung“ 97), at det holdtes „bey Tollstede an der Osterseiten am Holtze“, men bemærker, at andre søge det ved „Gross- u. Klein-Arenshøvet“ i Nørregoes-Herred, nu Bredsted-Amt. Pontoppidan, eller rettere Hofmann, taler (i „Dansk Atlas“ VII), som om Urnehoved var en Deel af den vestlige Landevei mellem Haderslev og Flensborg. Schrøder (Topogr. v. Schl.) siger i Almindelighed, at det holdtes Nord for Bondegaarden af samme Navn paa Uk Mark og v. Timm

(12ter Ber. d. Kön. S. H. L. Gesellschaft. f. Alterth. 33-36) angiver Høien Løgpold som Stedet, hvortil ogsaa jeg slutter mig.

Med Undtagelse af den af Danckwerth anførte Mening om „Arenshøft“, — som sikkert kun er en ved flygtig Navnelighed med „Urnehoved“ hos en Friser opstaaet og med misforstaaet Nationalstolthed fastholdt løs Gjetning (flere lignende Exempler findes i Bolten's „Dithmarsische Geschichte“), henviser alle disse Angivelser til en Strækning af neppe en Miils Længde mellem Aarslev og Uk, Sydvest for Aabenraa, som altsaa nærmere maa betragtes og som Kortet viser øvrest tilhøre.* Høideryggens Vandskjel gaaer fra Riis Kirkeby i Retningen S. S. Ø. forbi Aarslev, Øst for hvilken det dannes af det høie Bielsbjerg, med Udsigt indtil Tønder Kirketaarn, til Ensted Kirke. Østlig nedluder Høideryggen i maleriske Skrænter, gennemfuret af Smaabække og skovklædt til Aabenraaer-Fjorden, vestlig sænker den sig jevnt, med Undtagelse af et Næs, som den paa Grænsen af Aabenraa og Tønder Amt fremsender indtil Todsøl, og som Kortet viser, langs hvilken ogsaa Skoven strækker sig indtil den vestlige Landevei og levende Hegn indtil Bollerslev. Allerede derved indbydende, var dette Næs saameget mere skikket til Thingplads, som det laa i *Midten af Sønderjyllands tre Sysler*, lige langt fra Kolding og Slesvig og kun lidet

(* Kortet bringes i næste Nr. af S. M.

nærmere Alssund end Vesterhavets Indsnit ved Tønder og Leck. Endvidere førte over samme den daværende Hovedlandevei fra Skodborg over Oxenvad, Immervad, Toldsted og Bau til Slesvig, ved hvilken man vel tør søge Thingstedet, da Samfærdsele i andre Retninger vistnok var besværlig. Paa selve Høiden og ved selve Veien ligger af de omtalte Punkter kun *Løgpold*, og ved almindelige Slutninger a priori henledes man altsaa nærmest til dette Punkt. Men ogsaa de andre Punkter ligger ikke langt derfra og maa derfor specielt undersøges.

Som ledende Moment derved fremtræder først, at Valdemar II's „Jordebog“ under Overskriften: „Ista pertinent ad Kununglef in Jucia“ opfører „*Sudthorp*“ (cod. p. 45; Lgb. Script. VII, 530) og blandt Kongens Indkomster: „de colonis in Sudthorp. II. marce agenti“ under „Risæhæret“ (cod. p. 14, Lgb. 521), samt at Dommen over Krongodset, fældet i Nyborg d. 28 Mai 1285, tilkjender Kongen „*Sudthorp*, Alsløf“. Herved kan umuligt forstaaes andet end den nuværende By *Søderup* i Jordkjær Sogn (nær samme Alslev), uagtet intet Spor til en Kongsgaard mere findes; muligt, at den har ligget paa en naturlig Høi ved den nordligste Bondegaard¹. Her opholdt Kongen sig, naar han kom til Thinget, og her døde *Svend Astrid-son*, tilbagevendt fra samme, den

29de Apr. 1076. Vi tør vist saaledes søge Thingstedet i sammes Nærhed. Frastanden herfra til det af Falck og Paulsen betegnede Sted er omtrent 4000 Skridt² til de andre 5000, en Forskjel, paa hvilken man vist ikke tør lægge for megen Vægt.

Som andet Moment fremtræder Navnet paa en Bondegaard i Uk Sogn, lidt Ø. for Pedersborg Kro, hvor den gamle Hovedlandevei overskjæres af den søndre Vei fra Tønder til Aabenraa (over Tinglev). I Folkemunde lyder det „*Hvornhoi*“. Den sidste Stavelse betyder „Hoved“ og i den første er „Urne“ let gjenkjendelig; dog staaer paa Olsen's Kort „Hornshoved“, hvad der er urigtigt, da „Horn“ i Folkedialekten hedder „hvaarn“, ikke „hvorn“. Sydranden af det omtalte Høidenæs gaaer til Gaarden, *Løgpold* er 1600 Skridt derfra, Høien ved Aarslev 5000, hvad der taler ikke lidet mod sidstnævnte. Olsen's og Schrøder's Angivelser ere ligesaa nære som *Løgpold*, men høist ubestemte, Worsaaes Angivelse har 4000 Skridt Afstand.

Et tredie og vigtigere Moment findes i Knud Snubbes Testament (i *Diplomatarium Loci Dei*, Lgb. Scr. VIII., 159-60) i Ordene: „Item viris religiosus monachis de Loco dei confero tria Otting terre in *Boldersle marck* in Haldenssboll viciniora soli, et tria Otting in eodem campo in *Ætteboll* soli remotiora cum *silua mea in Vrnæ* tota, que me contingit, exceptis III Otting

¹) I Egnene mod Vest fandtes for nogle Aar siden en Guldring.

²) Et Skridt regnet til 3 danske Fod,

silue in Haldenssboll soli remotioribus.“ Man seer heraf, at i det mindste en Deel af Skoven paa Urne, som i den 1290 endte Strid derom omtales flere Gange, var paa Bolet Haldensboll, som jeg vel ikke kan paavise, men som siges at være paa Bollerstev Mark, og da maa søges Øst for Byen, da mod S., N. og V. hverken findes

Skov eller Spor af Skov. Antager man, som rimeligt er, „at Skoven paa Urne“ er Skoven ved Urnehoved, saa henviser dette heel bestemt til Løgpold og stemmer ikke med nogen af de andre Angivelser. Heraf synes ogsaa at fremgaae, at Urne eller Urnehoved oprindeligt er Navnet paa hele det omtalte Høidenæs. (Forts.)

SAMPLEREN.

Jens Ulv i Dover. Omkring Midten af forrige Aarhundrede boede der en Gaardmand i Dover, Lintrup Sogn, som til daglig kaldtes Jens Ulv. Han hed ellers Jens Stefensen og var født i Dover Kro 1810. Jens var stor og svær og meget stærk. Sine Kæmpekræfter fik han god Brug for, da han engang overraskede en Ulv, der i en streng Vinter havde sneget sig ind i deres Faaresti for at stille sin Sult. Ulven sprang op ad Jens for at bide ham i Struben; men han slog sine Arme om den og holdt den saa fast med dens Hoved mod sin Skulder, at den ikke kunde gøre ham noget. Han raabte om Hjælp, og da der kom nogen, fik de Ulven slaaet ihjel. Siden den Tid blev han kaldt Jens Ulv. 1845 blev han gift med Ane Christensdatter fra Andst, der sammen med to af sine Søskende havde købt en Gaard i den sydlige Ende af Dover By, men nu sad ene med Gaarden. Hun blev derefter kaldt An Ulvs. De lod Gaarden bryde ned og flyttede ud paa Marken østen for Byen. I den ny Gaard blev der indrettet to indelukkede Senge, og paa Panelet over sin Seng lod Jens Ulv Viktor Maler fra Malt male en Ulv.

Saaledes er det fortalt af min Fader, der er An Ulvs Søstersøn.

H. Chr. Frydendahl, Krarup pr Espø.

Præstehistorier. Om Pastor Ørbech i Arrild, hvis Præstegerning har været omtalt i Slesvigske Søndagsblad, fortælles ogsaa følgende:

En Dag fik han Besøg af en Mand, som boede i Højbjerg, nogle Huse, som ligger nord for Arrild. Pastor Ørbech havde i sin Tid, lidt hovedkulds, ægteviet vedkommende. Efter kort Tids Forløb viste det sig, at Konen ikke i nogen Maade svarede til Mandens Forventninger, hvorfor Manden kom paa den Tanke, at naar Præsten havde saa nemt ved at faa dem føjet sammen, om det saa ikke skulde være ham lige saa let en Sag at faa dem skilt ad. I denne Anledning sidder Manden nu lige over for Pastor Ørbech. Det viser sig imidlertid, at Præsten finder Sagen meget betænkelig og prøver paa, om han ikke kan mægle Forlig. Men Manden bliver ved sit. Som et sidste Forsøg mener Ørbech, at der dog ogsaa maa findes noget godt hos Konen. Hun maa lige saa vel som alle andre ogsaa have hendes gode Sider. Men nu blev Manden vred og sagde: „Om æ osse vild' trømmel hind' fra Hybjerg å ne' te Arrild, kom dæ illivel alle en god Si opad å hind'.“

En ung Præst havde lagt Mærke til at en af hans Tilhørere, en gammel Kone, altid græd saa meget

under Gudstjenesten. En Dag spurgte han hende, hvad det var i hans Prædiken, som greb hende saa stærkt. I Førstningen kviede hun sig, og vilde ikke rigtig lade ham faa Lov til at se ind i hendes Indre, men da han trængte paa og mente, at det kunde blive ham til Hjælp og Opmuntring i hans Gerning, betroede hun ham omsider, at det ikke saa meget var hans Prædiken, men at det meget mere var hans Messen, som gik hende til Hjerte. Hun havde i sin Tid ejet et Faar, som hun en Dag havde tøjret ved Kaalgaarddiget; og her var Faaret kommet galt afsted og havde hængt sig, saa hver Gang hun nu hørte Præstens messe, mente hun at høre Faarets sidste Klagelyde.

Ingeborg Lorenzen, Emmerske.

Gamle Vejrspaadomme.

Har vi Solskinsregn, flyver der en Skrædder til Himmels. (Østerby),
Regn paa Syvsoverdag giver Regn i 7 Uger.

Staar Solen rød op om Morgenens, giver det Regn inden Aften.

Naar Katten bider i sin egen Hale, giver det Blæst.

Naar Nordlyset brænder, faar vi haard Vinter.

Naar de sorte Storke kommer, faar vi en vandrig Sommer.

Naar Himlen er rød om Aftenen, giver det godt Vejr næste Dag.

Manne Føen i æ Mos'

gi'r manne Gryn i æ Pos.

(Hjerpsted).

Naar Træerne hænger fulde af Rim Nytaarsmorgen, faar vi en frugtbar Sommer.

Gaar Solen ned i en Bæk

staar den op i en Sæk.

Måndagsræen

æ æ hele Ug' skæen.

(Almsted).

Hænger der Vanddraaber paa Træerne Paaskemorgen, faar vi et frugtbart Aar.

Fra samme Verdenhjørne som

det blæser Paaskemorgen, har vi Vinden hele Sommeren igennem.

(Jejsing).

Naar Hundene æder Græs, faar vi Regn.

Naar Skyerne ligner et klippet Faar, giver det Regn.

Mange Fluere betyder en rig Sommer.

Naar Mosekonen brygger om Aftenen, vil hun bage Dagen efter.

Naar Storken kommer snavset om Foraaret, giver det en vaad Sommer.

Naar der er Stenbro paa Himlen, er det imod Regn.

Gaar Striberne i Vester og Øster

kan Kornet staa saa længe det lyster; gaar de i Syd og Nør,

maa man tage det, enten det er vaadt eller tør.

Naar Hanen galer omkring Midnat, faar vi snart Regn.

Regner det i Solskin, giver det Regn Dagen efter.

Drøm om døde giver Regn.

Naar Himlen ligner en Agerhønekrav',

faar vi Regn inden tre Daw.

Naar Himlen ligner en Faaremaav', faar vi Regn inden fire Daw.

Naar Ræven skiger, er det mod haard Vinter.

Søndenvind og Kvindesind ender med Vand.

Naar Mælken løber sammen, giver det Torden.

Naar Storken svæver højt, giver det godt Vejr.

(N. P. Jensen, Solderup).

Min første Rabarbergrød. Da der i Nr. 6 fra 1. December 1925 ogsaa spørges om, hvornaar Rabarbergrød første Gang kom paa Bordet, skal jeg besvare dette Spørgsmaal for min Hjemstavns Vedkommende. Klejnbjerg Kro var dengang et meget bekendt Bedested ved Vejen fra Jylland over Jels og Oksenvad, ned over Broerne Stabvad og Tingvad og op gennem Billivad med

„Pokervejen“ til Rødekro, hvor den traf Oksevejen.

Kroen ejedes i min Barndom af Hans Klinge, der var ret velhavende, og baade han og hans Hustru, Ingeborg Klinge, var „flot“ paa det, men meget godgørende. Selv havde de ingen Børn, men opdrog flere af deres Slægtninges Børn som deres egne, og disse, særlig Plejedøtrene, var meget „fine“.

En af dem, Marie, blev gift med en Gaardmand i Lunds­bæk, en Søster til hende, Stine, blev gift med min Faders Fætter paa Kærgaard. Begge var dygtige Husmødre, men lidt forud for deres Tid og derfor lidt Genstand for Misundelse.

Marie i Lunds­bæk havde faaet plantet nogle Rabarber, og ved særlig fine Sommerbesøg gav det Rabarbergrød.

I Sommeren 1875 da jeg var 9 Aar gammel, var jeg med min Fader og et større Selskab til Fødselsdag paa Kærgaard; Tante Stine havde faaet nogle Rabarberstikke hos sin Søster i Lunds­bæk, og om Aftenen gav det Rabarbergrød, og det var en hel ny Ret for de allerfleste. Jeg mindes, hvorledes nogle Nabokoner paa Hjemvejen talte nedsættende om den ny „dyre“ Spise og mente, at en saadan Flothed snart skulde ødelægge en Mand, selv om han havde en god Gaard.

Til Beroligelse for Læserne vil jeg meddele, at Tante Stine ikke ruinede sin Mand, selv om hun bød paa Rabarbergrød ved sine Gæstebud.

P. Møller, Aabenraa.

Ingen kan tjene to Herrer. I en af Krigene havde man Indkvartering i Landebv. Blandt disse var der en, der var gaaet over fra Danskerne til Tyskerne. Tille Most læste om Søndagen Evangeliet for Solda-

terne og en Dag læser hun Evangeliet „Ingen kan tjene to Herrer,“ hvorved Samvittigheden slaar Overløberen, saa han kort efter forsvinder fra Landeby og sikkert er bleven en god dansk Soldat igen.

Christen Thygesen Petersen, Døstrup.

Da Hertug Hans udvidede Gammelgaard. Nikolaj Lauritzens Boel i Adserballeskov har tidligere ligget oppe i Byen tæt ved Gammelgaards Mark, der nu næsten grænser op til Byen. Hertug Hans vilde udvide Gammelgaards Marker og tog Jord fra Adserballe By hertil. Han kom med Pælene og gik lige snart om ved et Boel. Bonden kom ud og ytrede temmelig barskt, at naar det saa skulde være, maatte de gerne tage hans Hoved med. Hertugen svarede: „Ja, det skal ske.“ Dog ved man ikke, hvad der blev deraf. Hertugen tog imidlertid den indpælede Jord og lagde til Gammelgaards Marker. Bolet blev udflyttet af Byen og fik igen Erstatning i Adserballe Skov. Denne Boelsmand har endnu altid den Ret, at Smeden i Adserballe uden Betaling skal beslaa ham en Vogn. Men man ved ikke med Bestemthed, om det staar i Forbindelse med hin Begivenhed, at den længere og daarligere Vej til Hovmarken og andre Tjenester maaske paa denne Maade er bleven godtgjort.

C. Ludvigsen (efter Chr. Knudsen 1857).

Tordenstene.

Min Bedstefader fandt engang en mærkelig Sten. Han fortalte mig, at det var en Tordensten, og den skulde opbevares meget godt, for hvis den kom ud af Huset, vilde Lynet slaa ned og tænde Huset.

(Ingeborg Wind, Sæd).

Tønder Amts Centraltrykkeri

Østergade 40

Indeh. P. Andresen

Telefon 141

Bog- og Akcidenstrykkeri
Formularlager - Bogbinderi

Ole Bole

Seminarielærer Cl. Eskildsens
nye A. B. C. og Oles første Læse-
bog er udkomne

og faas i

Hans Beck's Boghandel
Tønder.

Forlang Tilbud fra

Piano-
bygger

J. B. Jepsen, Tønder

Pianoer, Hus-Orgler, Noder, Grammofoner

I VESTSLESVIG

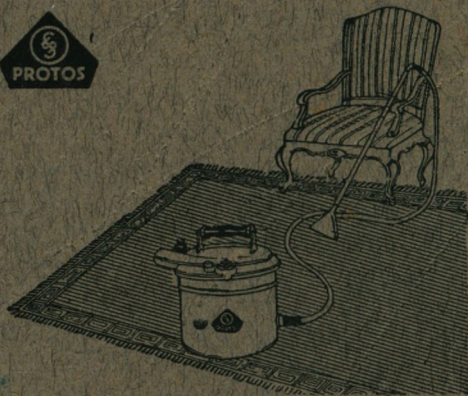
bør man læse

VESTKYSTEN.

PROTOS STØVSUGER

Kr. 155,—

LADEGAARD & CO.

TELF. 378.

TØNDER

Bil-

Traktor — Motor — Maskin

Smøre-

Olier

Fedt, Vognsmørelse, Gear-
kaseolie og Drivremme

kun Ima Kvaliteter

CARL BORCH

Tønder

Telf. 44

V. J. LUND

Bogbinderi og
Protokolfabrik

TØNDER

Østergade 40

Over Gaarden

Alt Bogbinderarbejde
udføres hurtigt og solidt.